

Дорош Н. І.,
д.е.н., проф. кафедри обліку та аудиту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ОСНОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті проаналізовано науково-методичні підходи до визначення поняття "обліково-аналітичне забезпечення" та його складових у контексті особливостей діяльності будівельних підприємств, що впливають на побудову системи бухгалтерського обліку та, відповідно, формування обліково-аналітичної інформації, яка є джерелом при здійсненні контрольних процедур. Обґрунтовано складові даного інформаційного забезпечення, необхідного для контролю основної діяльності будівельних підприємств, враховуючи галузеві особливості та відповідне нормативно-інструктивне забезпечення. Запропоновано сформулювати комплекс завдань, розробити критерії та порядок оцінки якості інформації, методу облікового циклу та процесу аналітичної обробки облікової інформації для досягнення ефективного інформаційного забезпечення та генерування достовірної результативної інформації за результатами фінансово-господарського контролю основної діяльності підприємств будівельної галузі.

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, будівельні підприємства, інформаційні системи, облікова інформація, аналітична інформація.

Dorosh N. I.,
Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Accounting and Audit, Kyiv National University named after Taras Shevchenko, Kyiv

ACCOUNTING AND ANALYTICAL PROVIDING OF FINANCIAL AND ECONOMIC CONTROL OF THE MAIN ACTIVITIES OF CONSTRUCTION ENTERPRISES

Abstract. The article analyzes the scientific and methodological approaches to the definition of "accounting and analytical providing" and its components in the context of the peculiarities of construction enterprises activities, affecting the development of accounting system and, accordingly, the formation of accounting and analytical information that is the source for implementing control procedures. The components of the mentioned information providing necessary for the control of the main activities of construction companies, including industry features and relevant regulatory-normativ providing were grounded. It was proposed to articulate a complex of tasks, develop criteria and procedure for assessing the quality of the information, the methodology of accounting cycle and the process of analytical processing of accounting information to achieve effective information providing and efficient generation of credible and effective information according to the results of financial and economic control of the main activities of enterprises of the construction industry.

Keywords: accounting and analytical providing, construction companies, information systems, accounting information, analytical information.

Постановка проблеми. Здійснення ефективного фінансово-господарського контролю основної діяльності будь-якого підприємства залежить від наявності обґрунтованої та систематичної інформації про формування витрат, доходів і фінансових результатів, яку забезпечує бухгалтерський та управлінський облік. У свою чергу, діяльність будівельних підприємств характеризується складною системою документообігу, великими обсягами грошових потоків, тривалістю виробничого циклу, що впливає на побудову системи бухгалтерського обліку, та, відповідного формування інформації, що

потребує налаштування відповідної системи обліково-аналітичного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем обліково-аналітичного забезпечення контролю діяльності суб'єктів господарювання присвятили свої праці такі вчені, як Ф. Ф. Бутинець, С. П. Барановська, Л. О. Волошук, Т. О. Гуренко, А. Г. Загородній, М. Г. Чумаченко тощо. Віддаючи належне науковим напрацюванням, варто зазначити, що на сьогодні залишаються дискусійними питання щодо визначення самого поняття об-

ліково-аналітичного забезпечення та його складових на підприємствах будівельної галузі. Вказана ситуація пов'язана із особливостями діяльності та документування господарських операцій, а також наявністю типових форм документів та реєстрів у будівництві.

Постановка завдання. Основною метою статті є визначення складових обліково-аналітичного забезпечення фінансово-господарського контролю основної діяльності будівельних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній літературі окрім широковживаного поняття “обліково-аналітичне забезпечення”, під яким розуміють єдність підсистем обліку, аудиту та аналізу, що взаємодіють через інформаційні потоки в процесі формування й передачі оперативної та якісної обліково-аналітичної інформації внутрішнім та зовнішнім користувачам [3, С.330], застосування набули також інші терміни. Зокрема, Барановська С. П. використовує термін “обліково-аналітична система”, що ґрунтується на даних оперативного, статистичного, фінансового й управлінського обліку, включаючи оперативні дані, і використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу, довідкову та інші види інформації [2, С.9].

Петренко С. М. [8, С.42] та Чумаченко М. Г. [5, с.142] обґрунтовують поняття “інформаційного забезпечення”, розуміючи під ним не лише сукупність форм документів, але й нормативної бази та реалізованих рішень щодо обсягів, розміщення та форм існування інформації, яка використовується для ефективної діяльності підприємства.

Аналіз вищевказаних термінів дозволяє зробити висновок, що вони використовуються для характеристики процесу акумулювання, обробки й передачі обліково-аналітичної інформації, необхідної зовнішнім і внутрішнім користувачам.

Створення системи обліково-аналітичного забезпечення контролю основної діяльності будівельного підприємства передбачає вибір найсуттєвіших облікових та необлікових показників, які дозволять в повній мірі оцінити фінансові та господарські процеси в організації. Дані інформаційні показники повинні відображати не лише обсяги основної діяльності, розмір та структуру доходів і витрат, а й містити дані про фактори впливу на них з метою забезпечення можливості формування рекомендацій щодо покращення діяльності та уникнення порушень в майбутньому.

Обліково-аналітична інформація включає інформацію, яка утворюється в бухгалтерському обліку (в тому числі і аналітична поряд із синтетичною) та інформацію, яка готується методами економічного аналізу [4, С.206].

На облікову інформацію, за свідченням різних авторів, припадає 70-80% загального обсягу економічної інформації, оскільки в системі бухгалтерського обліку групуються необхідні дані для контролю та подальшого регулювання всіх господарських процесів [1, С.174].

Характерною ознакою бухгалтерського обліку є документування всіх господарських операцій та процесів підприємства, завдяки чому забезпечується конкретність та об'єктивність отриманої інформації, що дозволяє провести відповідні контрольні процедури. Всю облікову інформацію, що досліджується під час проведення перевірки, можна поділити на три рівні: первинні документи, облікові реєстри та фінансова і статистична звітність.

Для відображення доходів та витрат від здійснених будівельно-монтажних робіт на будівельних підприємствах використовуються типові форми облікових документів та реєстрів, що є джерелом інформації при здійсненні фінансово-господарського контролю, а саме:

- акт приймання виконаних підрядних робіт (форма № КБ-2в) - складається для визначення вартості виконаних обсягів підрядних робіт та проведення розрахунків за них на основі журналу КБ-6. Акт складається щомісячно при виконанні будівельною організацією робіт із залученням бюджетних коштів або коштів підприємств державної форми власності;

- довідка про вартість виконаних робіт і витрат (форма № КБ-3) - складається для визначення вартості виконаних обсягів підрядних робіт і проведення розрахунків за них з підприємствами, незалежно від форми власності цих підприємств та джерел фінансування підрядних робіт;

- журнал обліку виконання робіт (форма № КБ-6) - накопичувальна відомість, у якій записується виконаний підрядником і прийнятий замовником обсяг робіт протягом місяця;

- звіти про витрати основних матеріалів у будівництві у зіставленні з виробничими нормами (форма № М-29);

- матеріальні звіти (форма № М-19);

- типові форми первинних облікових документів з обліку роботи будівельних машин та механізмів [9].

Окрім вказаних форм облікових документів, характерних для будівельної галузі, з метою фінансово-господарського контролю використовуються дані бухгалтерських рахунків. Зокрема, облік доходів, витрат та фінансового результату від виконання будівельно-монтажних робіт зображено у таблиці 1.

У балансі за будівельними контрактами відображають такі відомості: валову заборгованість замовників та валову заборгованість замовникам (рис.1). Валова заборгованість за роботи за будівельним контрактом – це різниця між витратами і визнаним прибутком (з вирахуванням визнаних збитків) підрядника і проміжними рахунками (без непрямих податків) на дату балансу з початку здійснення будівельного контракту. Якщо витрати з прибутком перевищують проміжні рахунки, то результатом є валова заборгованість замовників. Якщо ж більша сума за проміжними рахунками – це валова заборгованість замовникам.

Облік доходів, витрат та фінансового результату від виконання будівельно-монтажних робіт

Господарська операція	Дт	Кт
Списання вартості реалізованих будівельно-монтажних робіт, виконаних власними силами	903 "Собівартість реалізованих робіт і послуг"	231 "Основне виробництво"
Списання вартості реалізованих будівельно-монтажних робіт, виконаних субпідрядними організаціями	903 "Собівартість реалізованих робіт і послуг"	63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками"
	231 "Основне виробництво"	63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками"
Розрахунки у підрядника за виконані будівельно-монтажні роботи	63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками"	703 "Дохід від реалізації робіт і послуг"
Списання кінцевого сальдо виробничої собівартості реалізованих будівельно-монтажних робіт	791 "Результат операційної діяльності"	903 "Собівартість реалізованих робіт і послуг"
Списання чистого доходу від реалізації будівельно-монтажних робіт	703 "Дохід від реалізації робіт і послуг"	791 "Результат операційної діяльності"

У примітках до фінансової звітності інформація за будівельними контрактами присвячено розділ XI, у якому міститься інформація про доходи та стан заборгованості за виконані будівельно-монтажні роботи.

Окрім даних бухгалтерського обліку, для здійснення фінансово-господарського контролю діяльності будівельного підприємства важливою залишається наявність аналітичних джерел, до яких окрім цієї ж облікової складової також належать нормативна, планова та довідкова інформації. До нормативної інформації належать законодавчі акти,

листи і роз'яснення контролюючих органів щодо ціноутворення, порядку ведення обліку та оподаткування у будівництві. Під плановою інформацією розуміють бізнес-план, поточні плани підприємства, проектно-кошторисну документацію по об'єктах будівництва тощо. Довідкова інформація формується в результаті аналізу кон'юнктури ринку комплектуючих будівництва, фінансового стану, економічних та соціальних процесів у державі та регіоні.

Дослідження аналітичних джерел дозволить не лише краще зрозуміти стан справ на підприємстві,

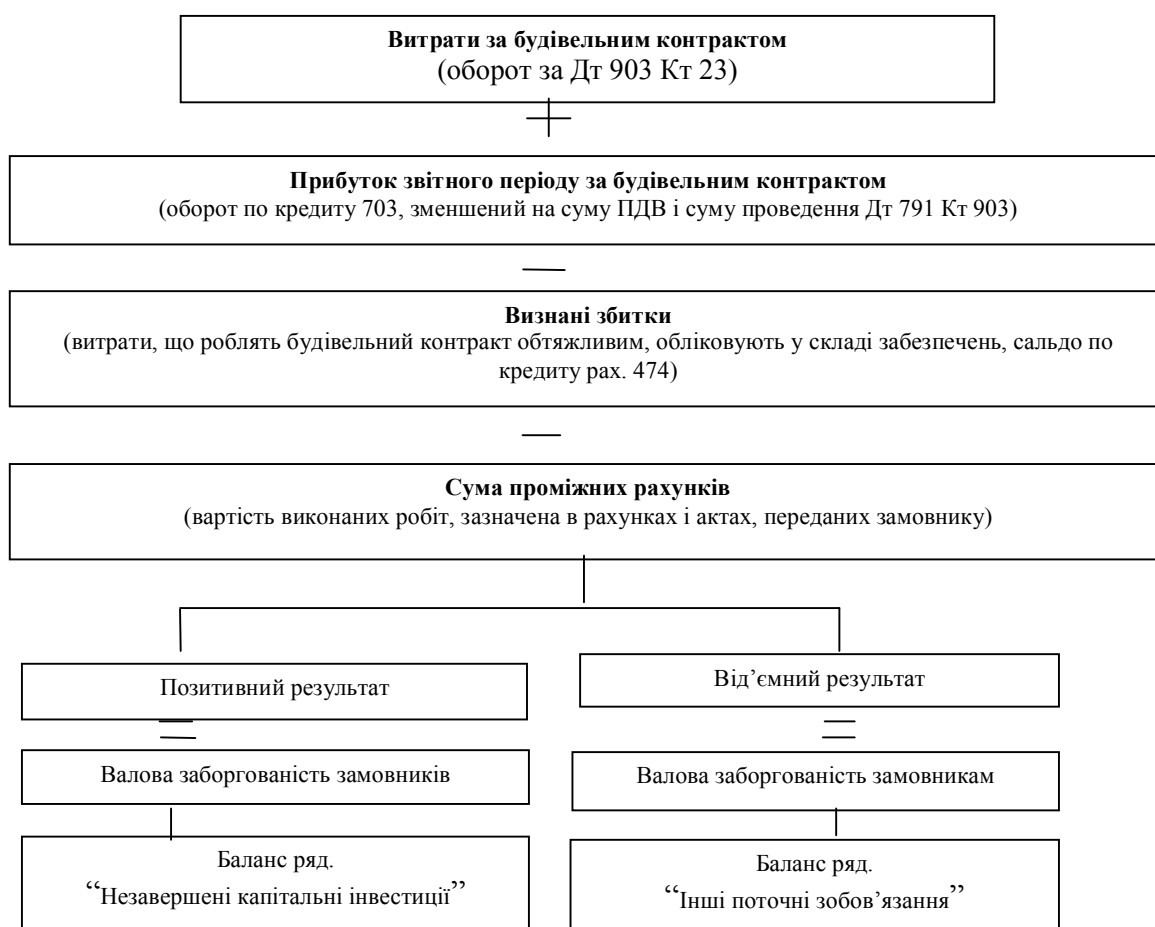


Рис. 1. Відображення інформації про будівельні контракти у балансі

але й сформувані рекомендації щодо подальшої діяльності та уникнення виявлених в ході контролю порушень у майбутньому.

Ряд науковців та дослідників, зокрема Бутинець Ф. Ф. [6, С.100], Загородній А. Г. [7, С. 97], Савельєва Т.М. [10] вважають, що складовою інформаційного забезпечення є також дані комп'ютерних інформаційних систем підприємства, до яких зокрема відносяться сукупність технічних, програмних, технологічних засобів, призначених для зберігання, пошуку і видачі економічної інформації за запитами користувачів. Використання певного виду інформаційних систем залежить від специфіки завдань, що мають вирішуватись з їх допомогою. Взаємозв'язок завдань, що виникають у процесі діяльності будівельного підприємства, та інформаційних технологій, що їх розв'язують наведено у таблиці 2.

Використання вказаних інформаційних систем дозволяє згрупувати інформацію з мінімальними затратами часу та отримати дані про основні аспек-

су аналітичної обробки облікової інформації для досягнення ефективного інформаційного забезпечення та генерування достовірної результативної інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабіч І. І. Облікова інформація в системі управління і контролю діяльності підприємства / І. І. Бабіч // Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Тернопіль, 23-24 квітня 2010 р. – С. 174 – 175.

2. Барановська С. П. Обліково-аналітичне забезпечення як невід'ємна складова управління підприємством / С. П. Барановська // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: зб. наук. праць / [відп. ред. О. Є. Кузьмін]. – Л.: Вид-во Львівської політехніки, 2012. – С. 8–11.

Таблиця 2

Взаємозв'язок завдань, що виникають у процесі діяльності будівельного підприємства, та інформаційних технологій

Завдання, що вирішується на будівельному підприємстві	Інформаційні технології
Обробка кошторисної документації: кошторисні розрахунки, внесення змін у кошториси	Win кошторис, АВК
Планування виробничо-господарської діяльності	Time Line, MS Project, Spider Tokata
Оперативне управління на будівельному виробництві	
Матеріально-технічне забезпечення	Бази даних на різній основі
Забезпечення якості продукції	
Умови, охорона праці	
Бухгалтерський облік, фінансова діяльність	1С бухгалтерія

ти діяльності підприємства, необхідні для проведення ефективного фінансово-господарського контролю.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. В ході досліджень встановлено, що обліково-аналітичне забезпечення контролю діяльності будівельних підприємств формується під впливом особливостей функціонування та обліку даних підприємств. До основних джерел контролю належить як облікова інформація, так і аналітична, отримана, в тому числі, з даних обліку шляхом здійснення економічного аналізу, оскільки аналітичні дані є основою для обґрунтування результатів контролю. Таким чином, великого значення набуває розширення аналітичної компоненти в обліково-аналітичному процесі, що може бути досягнуто завдяки використанню відповідного програмного забезпечення. Застосування у контрольних процедурах відповідного програмного забезпечення сприяє отриманню об'єктивної, оперативної та наочної інформації по конкретному напрямі діяльності, який перевіряється.

Щоб отримати належне обліково-аналітичне забезпечення фінансово-господарського контролю, необхідно сформулювати комплекс завдань, розробити критерії та порядок оцінки якості інформації, методику оцінки якості облікового циклу та проце-

3. Волощук Л. О. Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства / Л. О. Волощук // Праці Одеського політехнічного університету / Економіка. Управління. – 2011. – Вип. 2 (36). – С. 329–338.

4. Гуренко Т. О. Теоретичні основи формування обліково-аналітичного забезпечення управління / Т. О. Гуренко, С. І. Дерев'яно, А. С. Липова // Економічні науки. – 2013. – Вип. 10(3). – С. 204-210. (Сер.: Облік і фінанси).

5. Економічний аналіз: навч. посібник / М. А. Бюлюк, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток; [за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка]. — К.: КНЕУ, 2001. — 540 с.

6. Загородній А. Г. Консолідація обліково-аналітичної інформації / А. Г. Загородній // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: зб. наук. праць. – Львів: Видавництво Львівська політехніка, 2012. – С.92–99.

7. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: підручник / Ф. Ф. Бутинець, С. В. Івахненко, Т. В. Давидюк, Т. В. Шахрайчук; [за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця]. – [2-е вид., перероб та доп.] – Житомир: ПП "Руга", 2002. – 544 с.

8. Петренко С. М. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю господарських систем: монографія / С. М. Петренко. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2007. – 290 с.

9. Про затвердження Інструкції з проведення перевірки дотримання вимог нормативних документів і нормативів обчислення вартості будівництва об'єктів, що споруджуються із залученням бюджетних коштів, а також коштів державних і комунальних підприємств, установ та організацій, кредитів, наданих під державні гарантії: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30 грудня 2014 р. № 381 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0092-15>

10. Савельєва Т. М. Інформаційне забезпечення стратегії розвитку будівельних підприємств [Електронний ресурс] / Т. М. Савельєва, Т. З. Чаргазія // Економіка будівництва і міського господарства. – 2006. – №2. – Режим доступу: <http://www.donna-sa.ru/inform.php?lng=u&pid=254&art=259>

REFERENCES

1. Babich I. I. Oblikova informatsiia v systemi upravlinnia i kontroliu diial'nosti pidpriemstva / I. I. Babich // Stan i perspektyvy rozvytku oblikovo-informatsijnoi systemy v Ukraini: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Ternopil', 23-24 kvitnia 2010 r. – S. 174 – 175.

2. Baranovs'ka S. P. Oblikovo-analitychne zabezpechennia iak nevid'iemna skladova upravlinnia pidpriemstvom / S. P. Baranovs'ka // Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku: zb. nauk. prats' / vidp. red. O. Ye. Kuz'min. – L.: Vyd-vo L'vivs'koi politekhniki, 2012. – S. 8–11.

3. Voloschuk L. O. Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia innovatsijnym rozvytkom pidpriemstva / L. O. Voloschuk // Pratsi Odes'koho politekhnichnoho universytetu / Ekonomika. Upravlinnia. – 2011. – Vyp. 2 (36). – S. 329–338.

4. Hurenko T. O. Teoretychni osnovy formuvannia oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia / T. O. Hurenko, S. I. Derev'ianko, A. S. Lypova // Ekonomichni nauky. Ser.: Oblik i finansy. – 2013. – Vyp. 10(3). – S. 204–210.

5. Ekonomichnyj analiz: navch. posibnyk / M. A. Boliukh, V.Z. Burchevs'kyj, M.I. Horbatok; [za red. akad. NANU, prof. M. H. Chumachenka]. — K.: KNEU, 2001. — 540 s.

6. Zahorodnij A. H. Konsolidatsiia oblikovo-analitychnoi informatsii / A.H. Zahorodnij // Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku: zb. nauk. prats'. – L'viv: Vydavnytstvo L'vivs'ka politekhnika, 2012. – S.92–99.

7. Informatsijni systemy bukhholders'koho obliku : pidruchnyk / F. F. Butynets', S. V. Ivakhnenkov, T. V. Davydiuk, T. V. Shakhrajchuk ; za red. prof. F.F. Butyntsia. – [2-e vyd., pererob ta dop.]. – Zhytomyr: PP “Ruta”, 2002. – 544 c.

8. Petrenko S. M. Informatsijne zabezpechennia vnutrishn'oho kontroliu hospodars'kykh system : monografii / S. M. Petrenko. – Donetsk: DonNUET, 2007. – 290 s.

9. Pro zatverdzhennia Instruksii z provedennia perevirky dotrymannia vymoh normatyvnykh dokumentiv i normatyviv obchyslennia vartosti budivnytstva ob'iektiv, scho sporudzhuut'sia iz zaluchenniam biudzhetykh koshtiv, a takozh koshtiv derzhavnykh i komunal'nykh pidpriemstv, ustanov ta orhanizatsij, kredyativ, nadanykh pid derzhavni harantii: Nakaz Ministerstva rehional'noho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunal'noho hospodarstva Ukrainy vid 30 hrudnia 2014 r. № 381 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0092-15>

10. Savel'ieva T. M. Informatsijne zabezpechennia stratehii rozvytku budivel'nykh pidpriemstv [Elektronnyj resurs] / T. M. Savel'ieva, T. Z. Charhaziiia // Ekonomika budivnytstva i mis'koho hospodarstva. – 2006. – №2. – Rezhym dostupu: <http://www.donna-sa.ru/inform.php?lng=u&pid=254&art=259>.